

تأملی در تفسیر علمی

نکات

علی کریم پور قراملی

www.ketab.ir

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

- سرشناسه : کریم‌پور قراملکی، علی، ۱۳۴۷-
عنوان و نام پدیدآور : تاملی در تفسیر علمی/نگارش علی کریم‌پور قراملکی.
مشخصات نشر : قم: نشر ادباء، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری : ۳۳۸ ص: ۱۴/۵×۲۱/۵ سم.
شابک : 978-600-6464-42-8: ۹۰۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی : فبا
یادداشت : کتابخانه
موضوع : تفاسیر
موضوع : قرآن و علوم
موضوع : قرآن -- Commentaries
Ur'an and science
رده بندی کنگره : BP۱۰۳/۶ :
رده بندی دیویی : ۳۹۷/۱۵۸ :
شماره کتابشناسی ملی : ۸۸۱۲۵۶ :
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فبا

انتشارات ادباء

قیم/خ آیت ا... مرعشی نجفی / پاساژ قدس / طبقه بالا

پلاک ۱۸۸ / نشر ادباء / صدرا لادبانی

odaba_publication1388@yahoo.com

تلفن: ۳۷۷۴۴۶۸۴ - ۳۷۷۴۲۰۲۹ فاکس: ۳۷۷۴۰۴۸۰

تأملی در تفسیر علمی

ناشر: ادباء

مؤلف: علی کریم پور قراملکی

سید شهرام صدرالادبانی

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

سال چاپ: ۱۴۰۱ هـ ش

چاپ: طاها

قطع و تعداد صفحات: رقعی / ۲۳۸ صفحه

شابک: ۸ - ۴۲ - ۶۴۶۴ - ۶۰۰ - ۹۷۸

قیمت: ۹۰۰۰۰۰ ریال

فهرست عناوین

۱۴.....	پیشگفتار
۱۷.....	درس اول: کلیات و مفهوم‌شناسی
۱۸.....	مقدمه
۱۹.....	مفهوم علم در لغت و اصطلاح
۲۱.....	مفهوم تفسیر در لغت و اصطلاح
۲۲.....	تعریف تفسیر علمی
۲۴.....	چکیده درس
۲۵.....	سؤالات درس
۲۵.....	سؤالات پژوهشی
۲۷.....	درس دوم: مبانی تفسیر علمی معتبر
۲۸.....	مبانی عام در تفسیر علمی
۲۸.....	۱. حکیمانه بودن قرآن کریم
۳۰.....	۲. نبود بطلان در قرآن کریم
۳۱.....	۳. وحيانيت قرآن کریم
۳۲.....	۴. فهم پذیری قرآن
۳۲.....	۵. حجیت ظواهر قرآن

۳۴.....	۶. تحریف ناپذیری قرآن.....
۳۵.....	مبانی خاص تفسیر علمی.....
۳۵.....	۱. اشتراک علم و قرآن حداقل در بخشی از آیات.....
۳۶.....	۲. همسویی قرآن و علم در بیان اطلاعات هستی شناسی.....
۳۶.....	۳. پرداختن استطرادی قرآن به علم.....
۳۸.....	۴. واقع نما بودن زبان قرآن (معرفت بخشی قرآن).....
۳۸.....	۵. فراعصری بودن قرآن.....
۴۰.....	۶. واقع نمایی علم.....
۴۱.....	۷. تعمیق مفاد آیات علمی با علوم تجربی.....
۴۲.....	چکیده درس.....
۴۳.....	سوالات درسی.....
۴۳.....	سوالات پژوهشی.....
۴۵.....	درس سوم: اصول و قواعد تفسیر علمی.....
۴۷.....	بررسی برخی از اصول و قواعد تفسیر علمی.....
۴۷.....	۱. لحاظ نوع هدفمندی قرآن.....
۴۹.....	۲. تفسیر با حقایق علمی قطعی.....
۴۹.....	۳. محدودیت تفسیر علمی به آیات علمی.....
۵۰.....	۴. رعایت قواعد تفسیری.....
۵۱.....	الف. قاعده سیاق.....
۵۲.....	نمونه نخست: آیه ۳۳ سوره رحمن.....
۵۳.....	نمونه دوم: آیه ۸۸ سوره نمل.....
۵۳.....	نمونه سوم: آیه ۳۶ سوره انبیاء.....
۵۴.....	ب. قاعده ملاحظه قرآن ناپيوسته.....
۵۵.....	ج. قاعده همخوانی با علوم تجربی قطعی.....
۵۶.....	چکیده درس.....

سؤالات درس ۵۶

سؤالات پژوهشی ۵۷

درس چهارم: تاریخچه کوتاهی از تفسیر علمی در جهان اسلام ۵۹

تاریخچه تفسیر علمی در میان اهل سنت ۶۱

تاریخچه تفسیر علمی در میان شیعه ۶۲

چکیده درس ۶۵

سؤالات درس دوم ۶۵

سؤالات پژوهشی ۶۵

درس پنجم: آشنایی با منابع و شخصیت‌های مهم در تفسیر علمی ۶۷

الف. آشنایی با منابع و شخصیت‌های مهم در تفسیر علمی ۶۸

منابع عام در تفسیر علمی ۶۸

منابع خاص در تفسیر علمی ۶۹

ب. آشنایی با مراکز و شخصیت‌های مهم تفسیر علمی ۷۱

چکیده درس ۷۸

سؤالات درس ۷۸

سؤالات پژوهشی ۷۹

درس ششم: اهمیت و ضرورت تفسیر علمی ۸۱

۱. وسیله‌ای مهم در تحلیل معانی قرآن ۸۲

۲. اثبات اعجاز علمی قرآن ۸۴

۳. راهکاری برای گرایش انسان‌ها به اسلام ۸۵

۴. راهکاری برای رفع تعارض میان علم تجربی و قرآن ۸۶

۵. دلیل عقلایی ۸۷

۶. وجود آیات کونی و آفاقی در قرآن کریم ۸۷

چکیده درس ۸۹

سؤالات درس ۸۹

سؤالات پژوهشی..... ۸۹

درس هفتم: رابطه قرآن و علم و قلمرو آن..... ۹۱

انواع رابطه قرآن و علم..... ۹۲

الف. رازگونه بودن قرآن..... ۹۴

بررسی و نقد..... ۹۴

ب. ادعای تعارض بین متون قرآن و یافته‌های تجربی..... ۹۵

بررسی و نقد..... ۹۵

ج. تاثیر پذیری قرآن از فرهنگ زمانه..... ۹۶

بررسی و نقد..... ۹۷

قلمرو ارتباط قرآن و علم..... ۹۷

چکیده درس..... ۹۸

سؤالات درس..... ۹۹

سؤالات پژوهشی..... ۹۹

درس هشتم: اقسام آیات علمی..... ۱۰۱

اول: آیات اعجاز علمی..... ۱۰۴

دوم: آیات علمی شگفت‌آمیز..... ۱۰۵

سوم: آیات علمی اندیشه‌ساز..... ۱۰۸

چهارم: آیات علمی تشویق‌آمیز..... ۱۰۹

چکیده درس..... ۱۰۹

سؤالات درس..... ۱۱۰

سؤالات پژوهشی..... ۱۱۰

درس نهم: گونه‌های فرعی تفسیر علمی..... ۱۱۱

۱. استخراج علوم از قرآن..... ۱۱۲

الف. امام محمد غزالی (م ۵۰۵ ق)..... ۱۱۳

ب. ابن ابی الفتح المرسی (۵۷۰-۶۵۵ ق)..... ۱۱۳

ج. بدرالدین محمد بن عبدالله زرکشی (م ۷۶۴ ق).....	۱۱۳
د. محمد بن احمد اسکندرانی (متوفی ۱۳۰۶).....	۱۱۴
۲. تحمیل و تطبیق علوم بر قرآن.....	۱۱۵
الف. فخر رازی (م ۷۰۶ ق).....	۱۱۵
ب. عبدالرزاق نوفل.....	۱۱۶
ج. شیخ طنطاوی جوهری.....	۱۱۷
۳. بهره‌گیری از یافته‌های تجربی در تفسیر.....	۱۱۸
سید قطب مصری.....	۱۱۸
علامه طباطبایی.....	۱۱۹
چکیده درس.....	۱۱۹
سؤالات درس.....	۱۲۰
سؤالات پژوهشی.....	۱۲۰
درس دهم: ضوابط و الزامات تفسیر علمی.....	۱۲۱
اقسام معیارهای تفسیر علمی.....	۱۲۲
۱. معیارهای عام.....	۱۲۲
۲. معیارهای خاص.....	۱۲۳
برخی از معیارهای تفسیر علمی مقبول.....	۱۲۴
الف. حصر استفاده از علوم قطعی و یقینی.....	۱۲۴
ب. مراعات قواعد تفسیر و انطباق با آن.....	۱۲۵
ج. حقیقی دانستن زبان قرآن در آیات علمی.....	۱۲۷
د. موافقت تفسیر آیات علمی با عقل.....	۱۲۸
چکیده درس.....	۱۲۸
سؤالات درس.....	۱۲۹
سؤالات پژوهشی.....	۱۲۹

پیشگفتار

قرآن کریم، آیات زیادی در باره هستی‌شناسی، طبیعت‌شناسی، زیست‌شناسی، پزشکی و خلقت انسان‌ها و موجودات زنده و غیر زنده دارد. آیاتی از قبیل: «إِنَّ اللَّهَ يُخْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا»،^۱ و آیه: «هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ ثُمَّ لِيَكونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يَرْتَوِي مِنْ قَبْلِ وَلِیُعَذِّبَ أَجْلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ»،^۲ و آیه: «اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى يُدَبِّرُ الْأَمْرَ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ»^۳ و سایر آیات، از جمله آنها محسوب می‌شود. در سده‌های اخیر، تحولات سریع علم در حوزه‌های مختلف و کشف

۱. سوره فاطر، آیه ۴۱.

۲. سوره غافر، آیه ۶۷.

۳. سوره رعد، آیه ۲.

بسیاری از اسرار طبیعت، موجب ظهور و بروز عرصه‌های جدید علمی در حوزه‌های قرآن پژوهی، به خصوص در تفسیر قرآن گردیده است به گونه‌ای که تفسیر علمی، یکی از ابعاد تفسیر عصری محسوب می‌گردد هر چند این نوع آیات، از زمان ابتدای نزولشان، کم و بیش محل گفتگوی دانشمندان و مفسران قرار گرفته بود.^۱

در باره ارتباط این نوع آیات با نظریات علمی، مخالفتها و حمایتهایی از سوی عالمان دینی و قرآن پژوهان در تاریخ تفسیر و مفسران رؤیت می‌شود.^۲ بعضی از مدافعان تفسیر علمی، راه افراط را پیموده و برخی دیگر، مسیر تقریط را طی کرده‌اند. لکن تعداد غالب مفسران و قرآن پژوهان، راه اعتدال را با معیارهای مشخصی، روش تفسیر علمی را پذیرفته و تلاش نموده‌اند مقصود خداوند را در آیات مذکور با بهره‌گیری از تجربیات علمی، توضیح و تبیین نمایند.^۳

در این نوشتار، سعی بر این است که کلیاتی از حقیقت و ماهیت تفسیر علمی در ابعاد مختلف آن تشریح گردد تا مخاطبان با آشنایی با آن، بتوانند اطلاعات اولیه را در باره گرایش تفسیر علمی به دست بیاورند و راه را در تعمیق و تصحیح بهتر چنین روشی پیش بگیرند.

۱. معرفت، محمد هادی، التفسیر و المفسرون فی ثوبه القشيب، ج ۲، ص ۱۰۰.

۲. رضائی اصفهانی، محمد علی، پژوهشی در اعجاز علمی قرآن، ج ۱، ص ۱۵ به بعد؛

الشرقاوی، عفت محمد، اتجاهات التفسیر فی مصر فی العصر الحديث، ص ۴۱۸.

۳. ر.ک: مصباح یزدی، جهان شناسی (مجموعه کتب آموزشی معارف قرآن)، ص ۸۵ به بعد؛ کیاشمشکی، جهان شناسی در قرآن، ص ۲۴۵.